

Stichting Pensioenfonds TNO

Strategisch ESG-beleidsplan 2023-2025

Inhoud

1. Inleiding.....	3
2. Het belang van het strategisch ESG-beleid.....	3
3. Wettelijk kader en (internationale) initiatieven	4
4. Strategische doelstellingen	7
5. Thema's.....	8
5.1 Gezonde samenleving	11
5.2. Duurzame samenleving	11
5.3. Innovatieve samenleving.....	13

1. Inleiding

Het voorliggende Strategisch ESG beleidsplan 2023-2025 beschrijft het strategisch kader waarbinnen het fonds zijn beleggingsbeleid in de komende drie jaar vormgeeft. Het strategisch kader is gestoeld op de overtuiging dat het fonds via het beleggingsbeleid impact heeft op de ontwikkelingen in de samenleving. Het pensioenfonds wil daaraan een positieve bijdrage leveren, voor zowel huidige als toekomstige generaties. Daarnaast brengen zaken als mens, milieu en governance risico's met zich mee. Het strategisch beleggingsbeleid is gebouwd op een integrale afweging van rendement, risico en kosten. Het is daarom logisch dat de ESG-risico's een constituerend element zijn van deze integrale afweging. De genoemde overtuigingen met betrekking tot maatschappelijke impact en risico zijn ook opgenomen in onze beleggingsovertuigingen. Daarnaast zijn er ook wettelijke kaders en internationale initiatieven die sturing geven aan de vormgeving van het Strategisch ESG beleidsplan.

Naast dit Strategisch ESG beleidsplan, stelt het fonds ieder jaar een ESG-Jaarplan vast waarin wordt vastgelegd welke stappen het komende jaar gemaakt worden om de strategisch doelen te kunnen behalen en welke instrumenten van het ESG-beleid daarvoor worden ingezet.

Het Strategisch ESG beleidsplan en het ESG Jaarplan vinden hun oorsprong in de Commissie ESG-beleid (CEB). Vanuit de overtuiging dat maatschappelijk verantwoord beleggen bijdraagt aan de lange termijn doelstellingen van het fonds en tegelijkertijd aan een leefbare en duurzame wereld, is deze commissie in 2007 ingesteld. De CEB is verantwoordelijk voor:

- de advisering m.b.t. ESG-beleid aan het bestuur;
- de toetsing en controle, namens het bestuur, van de beleidsvoorbereiding en -uitvoering door de directie/UB binnen de vastgestelde strategische kaders op ESG-gebied.

Ook in de beleggingsadviescommissie (BAC) wordt maatschappelijk verantwoord beleggen behandeld. Het betreft dan met name de beleggingsinhoudelijke invulling van het (strategisch) beleid.

2. Het belang van het strategisch ESG-beleid

De missie van Stichting Pensioenfonds TNO (SP TNO) is het uitvoeren van de pensioenregeling op een correcte, evenwichtige, maatschappelijk verantwoorde en efficiënte wijze voor alle (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en aangesloten werkgevers. Een helder en duidelijk ESG-beleid, waarin de maatschappelijke rol van het fonds tot uitdrukking komt, is daarbij belangrijk.

De missie van het pensioenfonds voor wat betreft de maatschappelijk verantwoorde uitvoering van de pensioenregeling, is gestoeld op een aantal pilaren. Ten eerste het feit dat pensioen een lange termijn product is. Vanuit haar zorgplicht jegens de deelnemers, ziet het pensioenfonds het als haar verantwoordelijkheid niet alleen zorg te dragen voor een waardevast pensioen, maar ook bij te dragen aan een leefbare wereld. Immers, de kwaliteit van leven tijdens pensionering wordt niet alleen bepaald door de hoogte van het pensioen, maar ook door de omgeving waarin dit pensioen genoten wordt. Het pensioenfonds is zich ervan bewust dat zij door middel van haar beleggingsbeleid invloed kan uitoefenen op de reële economie, en daarmee een positieve bijdrage kan leveren aan de (toekomstige) leefbaarheid.

De tweede pijler is de reputatie van het pensioenfonds. Reputatie heeft twee aspecten. Het eerste aspect is het vertrouwen bij de deelnemers in het fonds. De deelnemers hebben bepaalde verwachtingen van het pensioenfonds voor wat betreft de rol die zij speelt in de samenleving. Dit raakt

de aspecten milieubeleid, sociaal beleid en governance beleid. Door middel van een periodieke uitvraag onder de deelnemers wordt een beeld verkregen van de preferenties met betrekking tot deze vraagstukken. Met het oog op het vertrouwen van de deelnemers in het fonds, vindt het pensioenfonds het belangrijk dat haar beleggingsbeleid een reflectie is van de voorkeuren van de deelnemers. Het tweede aspect van reputatie is de perceptie van de externe omgeving ten aanzien van het pensioenfonds. Zoals gezegd is het pensioenfonds zich bewust van de rol die zij speelt in de samenleving. Bij de invulling van die rol kunnen er reputatierisico's ontstaan doordat het pensioenfonds beslissingen neemt die in de ogen van de externe omgeving schadelijk zijn voor mens en/of natuur/milieu. Het is met het oog daarop van belang dat er een evenwichtig en goed uitlegbaar ESG-beleid is, zodat beslissingen die worden genomen altijd duidelijk kunnen worden uitgelegd. Net als bij de deelnemers, is het ook hier goed om periodiek een fit-gap analyse te doen voor wat betreft het ESG-beleid en de ontwikkelingen in de samenleving.

De laatste pijler is het ESG-risico. Bedrijven en landen die slecht presteren op het gebied van mens, milieu en governance lopen in toenemende mate risico op afnemende financiële prestaties. Dit heeft voor een deel te maken met regulering en wetgeving. Hierdoor worden steeds meer maatschappelijke kosten die vroeger als externaliteiten bestempeld konden worden, geïnternaliseerd binnen de bedrijfsvoering. Een goed voorbeeld zijn de kosten van CO₂-uitstoot. Door de introductie van het EU Emissions Trading System heeft CO₂-uitstoot voor bedrijven binnen sectoren als energie en industrie een prijs gekregen. Hierdoor gaat CO₂-uitstoot gepaard met grotere financiële risico's. Maar het is niet alleen regulering. De energietransitie is een brede maatschappelijke trend die er voor zorgt dat steeds meer bedrijven in de olie- en gasindustrie te maken krijgen met 'stranded assets'. Dat is ook een financieel risico. Op het gebied van 'Social' wordt van bedrijven en financiële partijen als pensioenfondsen verwacht dat zij zich verantwoorden over de invloed van hun beleid op mensenrechten en arbeidsrechten. Dit kan er toe leiden dat beleggingen in bedrijven die actief zijn in opkomende economieën risicovoller worden; ditzelfde geldt ook voor beleggingen in staatsleningen van landen waar het niveau van de mensenrechten en arbeidsrechten niet op een acceptabel niveau liggen. Die landen kunnen zich mogelijk minder goed financieren, hetgeen ook risico's met zich meebrengt. In het beleggingsbeleid dienen alle risico's worden afgewogen tegen de verwachte rendementen, en in die afweging dienen ESG-risico's integraal te worden meegenomen.

Bij de vormgeving van het strategisch beleggingsbeleid zijn bovenstaande pijlers vertaald naar een tweetal beleggingsovertuigingen.

Beleggingsovertuiging 3:

Realisatie van de langetermijnambitie vereist een goede balans tussen verwacht rendement, risico, kosten en maatschappelijke impact.

Beleggingsovertuiging 6:

Verantwoord beleggen draagt bij aan de langetermijndoelstellingen van het fonds. Door verantwoord te beleggen, draagt het fonds ook bij aan een leefbare en duurzame wereld. Als uitloeijsel hiervan worden de voorwaarden geschapen voor de (toekomstige) maatschappelijke acceptatie van het fonds.

3. Wettelijk kader en (internationale) initiatieven

Met het vormgeven van het strategisch ESG-beleid heeft het fonds rekening te houden met vigerende wet- en regelgeving, alsmede (internationale) initiatieven. Voor wat betreft de wet- en regelgeving, betreft dit zowel Europese- als Nederlandse wet- en regelgeving.

Hieronder wordt de belangrijkste wet- en regelgeving toegelicht, alsmede de belangrijkste (internationale) initiatieven.

EU Shareholders Rights Directive (SRD II)

De SRD II beoogt lange termijn aandeelhoudersbetrokkenheid te bevorderen. Ook wil men de transparantie verhogen ten aanzien van de wijze waarop het beleid m.b.t. het betrokken aandeelhouderschap wordt uitgevoerd. Deze Europese richtlijn is sinds december 2019 in de Nederlandse wetgeving verankerd en roept pensioenfondsen op om voor aandeelhoudersvergaderingen een eigen stembeleid te ontwikkelen en om te engagen met bedrijven. Tezamen heet dit het stewardshipbeleid. Het pensioenfonds geeft hier op de volgende wijze invulling aan:

- In de eerste helft van 2023 zullen de beleggingen in aandelen Developed Markets worden overgezet naar een nieuw beleggingsfonds dat de mogelijkheid biedt om een eigen stembeleid toe te passen. Met het oog daarop zal in 2023 een stembeleid worden ontwikkeld dat voor dit fonds toegepast zal worden. Voor de aandelenbeleggingen in de Opkomende Markten is deze mogelijkheid er (nog) niet.
- Qua engagement gaat het pensioenfonds in dialoog met de vastgoedsector (via het GREEN-initiatief) en met vermogensbeheerders van actieve beleggingsfondsen als blijkt dat zij beleggen in bedrijven of landen die bij het pensioenfonds op de uitsluitingslijst staan.

Op kwartaalbasis publiceert het pensioenfonds op de website een overzicht van het stewardshipbeleid, inclusief een lijst van beleggingsfondsen waarin het investeert.

De Institutions for Occupational Retirement Provision (IORP) II

Dit betreft een Europese richtlijn met betrekking tot het bestuur, de governance, de communicatie en het beleggingsbeleid van pensioenfondsen. Ook deze Europese richtlijn is vastgelegd in Nederlandse wetgeving.

Belangrijk hierbij is dat het fonds transparant is over de wijze waarop in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met ESG-factoren.

Daarnaast schrijft IORP II voor dat pensioenfondsen periodiek een Eigenrisicobeoordeling (ERB) uitvoeren. In de ERB maakt het pensioenfonds een beoordeling van alle risico's, inclusief risico's die met klimaatverandering samenhangen.

Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)

Financiële marktpijpen, waaronder SP TNO, dienen zich te houden aan de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR). De SFDR bouwt voort op de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties en het Parijs-akkoord dat erop gericht is de risico's en effecten van de klimaatverandering aanzienlijk te verminderen.

De SFDR beoogt de informatieverstrekking aan eindbeleggers, over de effecten op duurzaamheid door het beleggingsbeleid en de beleggingsbeslissingen door financiële marktpartijen, te verbeteren door:

1. het in aanmerking nemen van ongunstige effecten op duurzaamheid in het beleggingsbeleid of -advies, op entiteitsniveau en op productniveau;
2. de integratie van duurzaamheidsrisico's, de gedragslijnen inzake duurzaamheidsrisico's, en het beloningsbeleid met betrekking tot de integratie van duurzaamheidsrisico's.

Deze Europese wetgeving wordt in stappen geïmplementeerd. De eerste fase (level-1) is reeds op 10 maart 2021 in werking getreden. De tweede fase (level-2) van de SFDR betreft secundaire wetgeving en gaat deels in op 1 januari 2023 en deels op 30 juni 2023 voor pensioenfondsen die een pensioenregeling aanbieden die kwalificeert als 'lichtgroen'. Deze moeten gaan rapporteren over de ongunstige effecten van hun beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Pensioenfonds TNO maakt gebruik van de optie om deze publicatie met een jaar uit te stellen. De reden hiervoor is gelegen

in het feit dat wij nog geen zicht hebben op voornoemde ‘belangrijkste ongunstige effecten’ , en ook nog niet kunnen aangeven of we in het bezit zijn van ‘duurzame beleggingen’ volgens de definitie van SFDR.

De OESO-richtlijnen, de UNGPs en de UN Global Compact Principles

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) heeft richtlijnen opgesteld die duidelijk maken wat er van bedrijven verwacht wordt bij het internationaal zakendoen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). De OESO richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie. Voor pensioenfondsen vormt het ‘OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers’ een belangrijke leidraad. Deze maakt een vertaalslag van de OESO-richtlijnen voor ondernemingen naar de praktijk van institutionele beleggers. De United Nations Guiding Principles (UNGPs) zijn een wereldwijd gezaghebbend raamwerk met betrekking tot het voorkomen en aanpakken van nadelige gevolgen van bedrijfsactiviteiten voor de rechten van de mens. De United Nations Global Compact (UNGC) is een speciaal programma van de Verenigde Naties voor internationale bedrijven. Bedrijven die hier aan meedoen onderschrijven tien principes op het gebied van milieu, mensenrechten, ketenbeheer en integriteit die duurzame ontwikkeling van de wereld moeten bevorderen. De OESO Richtlijnen, UNGP’s en Global Compact principes spelen een belangrijke rol in het verantwoord beleggen beleid van het pensioenfonds. De OESO Richtlijnen en de UNGP’s vormen een belangrijke leidraad voor de manier waarop het pensioenfonds kijkt naar factoren op het gebied van milieu, mensenrechten en goed ondernemingsbestuur (‘ESG-factoren’). Daarnaast gebruikt het pensioenfonds de principes van de UNGC, de OESO richtlijnen, en de Global Compact principes om controverses te identificeren. Wanneer het pensioenfonds constateert dat een bedrijf betrokken is bij een serieus incident of controversie waarbij één of meerdere van deze internationale, normatieve richtlijnen zijn overtreden, dan komt dit bedrijf op de uitsluitingslijst te staan. De OESO-richtlijnen schrijven zogenaamde ‘gepaste zorgvuldigheid’ (‘due diligence’) voor. Deze due-diligence stappen zijn verankerd in onze beleggingsprocessen.

Code Pensioenfondsen

Het pensioenfonds geeft met zijn verantwoord beleggen beleid invulling aan de Code Pensioenfondsen. Deze code is opgesteld door de Stichting van de Arbeid (STAR), en de Pensioenfederatie. Het doel van de code is dat pensioenfondsen hun functioneren verder verbeteren én dit inzichtelijk maken, zodat belanghebbenden er vertrouwen in hebben dat de pensioenfondsen het aan hen toevertrouwde geld goed beheren en de belangen van alle betrokkenen evenwichtig afwegen. Eén van de thema’s die in de code aan de orde komt, is verantwoord beleggen (paragraaf 2.7 van de Code Pensioenfondsen). Het pensioenfonds hecht veel waarde aan een goed doordacht verantwoord beleggen beleid, dat aansluit op de thema’s en ontwikkelingen die spelen in de samenleving en dat op draagvlak onder de belanghebbenden kan rekenen. Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan.

Overig

Daarnaast voldoet het pensioenfonds aan Nederlandse wetgeving zoals het verbod op beleggingen in ondernemingen die clustermunitie produceren. Ook heeft SP TNO het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB)-convenant (brede spoor) ondertekend en voldoet het aan de verplichtingen die daaruit voortvloeien.

4. Strategische doelstellingen

In haar strategisch ESG-beleid heeft het pensioenfonds een vijftal doelstellingen geformuleerd die richtinggevend zijn voor de uitvoering in de komende jaren. Het gaat om de volgende doelstellingen:

- 1. Het pensioenfonds onderschrijft zowel de 10 Global Compact Principles van de Verenigde Naties (UN GCP) over mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieubescherming en corruptiebestrijding als ook de OESO-richtlijnen en United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs). Het is de ambitie van het pensioenfonds om de gehele portefeuille van het fonds compliant te krijgen met de UN GCP en OESO-richtlijnen.**
 - Het fonds sluit bedrijven uit die non-compliant zijn met de UN Global Compact Principles. Hier wordt de portefeuille periodiek op gescreend. Aan de managers die een separaat mandaat hanteren voor het fonds, wordt eveneens periodiek een uitsluitingslijst toegestuurd van de bedrijven waarin niet belegd mag worden.
 - Het pensioenfonds sluit landen uit die in strijd handelen met de UN GCP. Zij hanteert daartoe de lijst van Freedom House. De 'worst of the worst'-landen worden op de uitsluitingslijst gezet. Omdat het fonds in de staatsleningen (en staatsgerelateerde bedrijven) van de Opkomende Landen alleen belegt via beleggingsfondsen, is dit nu nog niet implementeerbaar. Het is de ambitie van het fonds om de beleggingen in Emerging Market Debt, compliant te krijgen met bovengenoemde uitsluitingscriteria.
- 2. Het pensioenfonds onderschrijft het Klimaatakkoord van Parijs, en wil dat de beleggingsportefeuille uiterlijk in 2050 klimaatneutraal is (net zero).**
 - Het pensioenfonds zal in 2023 de aandelenbeleggingen in Developed Markets overzetten naar een beleggingsfonds dat compliant is met de Paris Aligned Benchmark. Via een onmiddellijke CO₂-reductie van 50% ten opzichte van de MSCI World index in combinatie met een jaarlijkse absolute CO₂-reductie van 7%, wordt dit deel van de portefeuille CO₂-neutraal in 2025. Het is de ambitie van het pensioenfonds dat in 2025 alle liquide beleggingen op een reductiepad zitten dat compliant is met het Akkoord van Parijs.
- 3. Het pensioenfonds geeft uitvoering aan een zestal Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties in haar beleggingsbeleid en heeft de ambitie om de portefeuille meer in lijn te brengen met deze SDG's.**
 - Het pensioenfonds heeft zich gecommitteerd aan een zestal SDG's (waarover meer in paragraaf 5). Via deze SDG's wil het pensioenfonds een positieve bijdrage leveren aan belangrijke maatschappelijke thema's. De integratie van deze SDG's in het strategisch beleggingsbeleid wordt geborgd door specifieke impact investeringen binnen de private markten (private equity, private debt en vastgoed). Het is de ambitie om aan de impactinvesteringen concrete targets te verbinden in termen van Euro's. Op dit moment is dat nog te vroeg en wordt de markt voor impactinvesteringen nader in kaart gebracht. In aanvulling op de impact investeringen, wil pensioenfonds TNO bedrijven uitsluiten van belegging die een sterke negatieve bijdrage leveren aan de zes geselecteerde SDG's.

4. Het pensioenfonds heeft de ambitie om de portefeuille een evenwichtige afspiegeling te laten zijn van de voorkeuren van deelnemers en de opvatting van de samenleving over ESG-gerelateerde thema's.

- De strategische doelstellingen genoemd onder 1 t/m 3 zijn reeds een reflectie van de voorkeuren van deelnemers, alsmede opvattingen in de brede samenleving met betrekking tot ESG-gerelateerde thema's. Om te borgen dat de ambitie blijvend wordt gerealiseerd en gemonitord, wordt periodiek een deelnemersonderzoek gedaan om vast te stellen of het beleid nog in lijn is met de deelnemersvoorkeuren. Daarnaast zal bij iedere evaluatie van het strategisch ESG-beleid expliciet worden stil gestaan bij de ontwikkelingen in de samenleving met betrekking tot de relevante ESG-thema's.

5. Het pensioenfonds heeft de ambitie om bij de constructie van het beleggingsbeleid alle ESG-risico's te incorporeren die van invloed zijn op het lange termijn risicoprofiel van het fonds.

- Het pensioenfonds evalueert jaarlijks of alle materiele ESG-risico's voldoende in scope zijn, en of deze risico's voldoende verankerd zijn in het beleggingsbeleid. Voor zover nodig en mogelijk, zullen nieuw geïdentificeerde ESG-risico's in het ESG Jaarplan worden opgenomen en worden besproken binnen de CEB en BAC.

5. Thema's

Het fonds wil middels maatschappelijk verantwoord beleggen een bijdrage leveren aan de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. Om richting en focus te geven aan de manier waarop het fonds dat kan doen, zijn drie thema's vastgesteld. Hierbij is gebruik gemaakt van een tweetal bronnen.

a. De strategische doelen van sponsor TNO

TNO wil bijdragen aan oplossingen voor de volgende vier uitdagingen:

- **Veilige samenleving**
"Beschermen wat ons dierbaar is en zorgen dat mensen in vrijheid en veiligheid kunnen samenleven. Daar staan we voor. En daarvoor ontwikkelen we strategische kennis, technologie en capaciteiten".
- **Gezonde samenleving**
"De gezondheid van de burger fysiek én mentaal verbeteren. Dat is onze ambitie. Daar is innovatie en een nieuwe kijk op gezondheid en de gezondheidszorg voor nodig. Onze leefomgeving speelt een belangrijke rol. Want gezondere leefomgevingen voorkomen bijna een kwart van de wereldwijde ziektes".
- **Duurzame samenleving**
"Een samenleving die bestand is tegen het veranderende klimaat en bijdraagt aan een circulaire economie. Een samenleving met een duurzame leefomgeving, duurzame energie en een duurzame industrie".

- **Digitale samenleving**

“Nederland als digitale koploper in Europa. Daar willen we bij TNO aantoonbaar aan bijdragen. Want digitale technologie ondersteunt en versnelt alle grote innovatie-uitdagingen. Daarnaast heeft digitalisering een ingrijpend effect op de hele maatschappij”.

b. De speerpunten uit de deelnemersenquête 2022

Uit de enquête die in de zomer van 2022 is gehouden, komen als belangrijkste thema's naar voren waaraan de deelnemers een bijdrage willen leveren:

- Betaalbare en duurzame energie
- Klimaatactie
- Verantwoorde consumptie/productie
- Goede gezondheid en welzijn

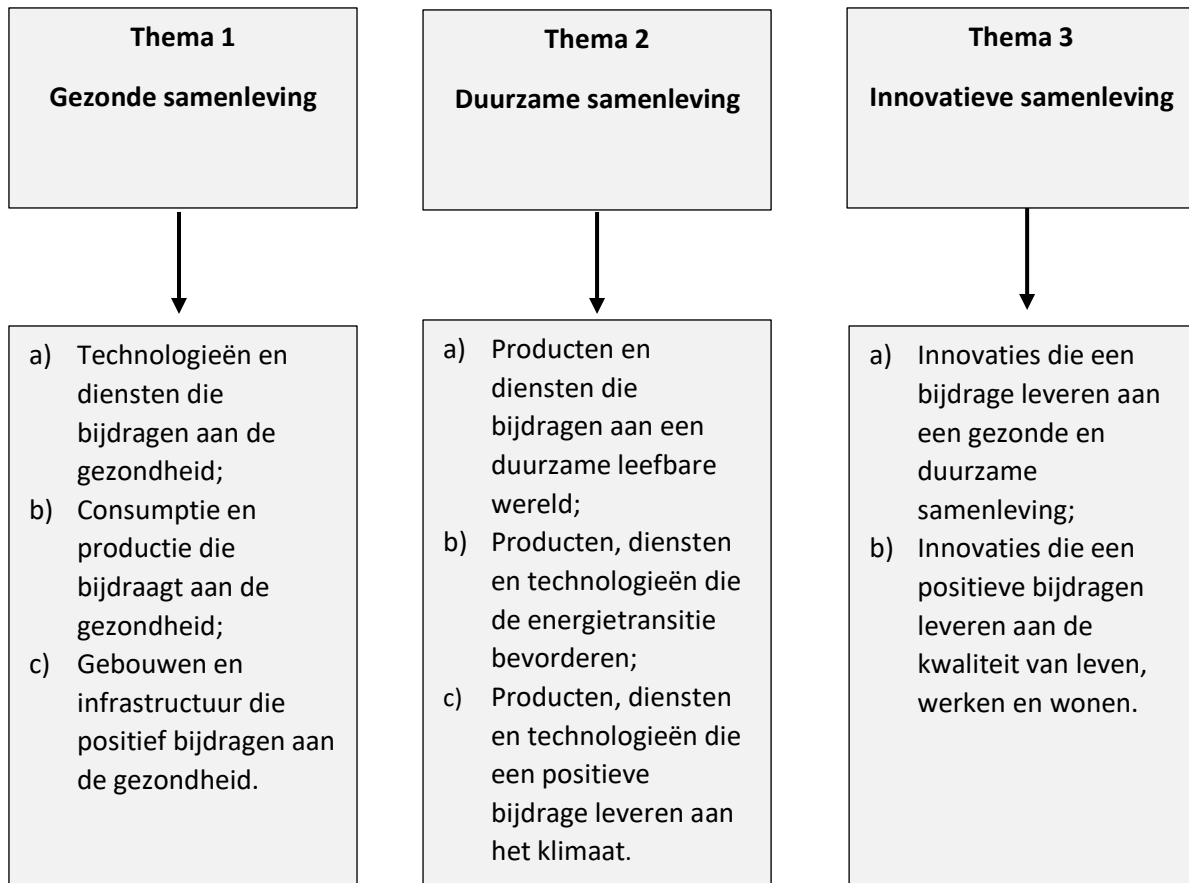
Op grond van de strategische doelen van TNO, alsmede de uitkomsten van de deelnemersenquête, heeft het pensioenfonds drie thema's voor het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid geformuleerd, dit zijn:

1. Gezonde samenleving,
2. Duurzame samenleving,
3. Innovatieve samenleving.

Deze drie thema's zijn te vertalen naar een zestal SDG's, te weten:

- a) Goede gezondheid en Welzijn,
- b) Duurzame steden en gemeenschappen,
- c) Verantwoorde consumptie en productie,
- d) Klimaatactie,
- e) Betaalbare en duurzame energie en
- f) Industrie, innovatie en infrastructuur.

De drie thema's en aanverwante SDG's zijn in onderstaand figuur weergegeven (zie p.10). De drie thema's worden in de subparagrafen 5.1 t/m 5.3 nader uitgewerkt. Bij de uitwerking van de thema's worden een tweetal instrumenten gehanteerd. Het eerste instrument is uitsluiting. Financiële en maatschappelijke risico's verbonden met de drie thema's worden geadresseerd door het uitsluiten van bedrijven die deze risico's onvoldoende mitigeren; dit is consistent met de vijfde strategische doelstelling genoemd in paragraaf 4. Het tweede instrument is impact investering. Het pensioenfonds wil door haar investeringen een positieve bijdrage leveren aan de samenleving. Dit doet zij door gerichte investeringen in bedrijven die een positieve bijdrage leveren aan de drie thema's. Impact investeringen definieert pensioenfonds TNO als investeringen die a) de intentie hebben om een positieve bijdrage te leveren op het gebied van mens en/of milieu, b) tevens een voldoende financieel rendement maken om de investering te rechtvaardigen, en c) waarbij de impact meetbaar is, zodat de realisatie van de doelen kan worden vastgesteld. Impact investering is consistent met en een nadere uitwerking van de derde strategische doelstelling, zoals genoemd in paragraaf 4. Generiek kan tot slot gesteld worden dat de thema's aanvullend zijn op de strategische doelstellingen 1 en 2 uit paragraaf 4.

De 3 thema's zijn te koppelen aan de volgende Sustainable Development Goals (SDG's)

5.1 Gezonde samenleving

Het thema ‘Gezonde samenleving’ wordt zowel door de deelnemers als ook door de sponsor benoemd als een belangrijk maatschappelijk thema. Op dit moment geeft pensioenfonds TNO invulling aan dit thema door zowel uitsluiting als impact investing. Bij de beleggingen in Eurocredits, Aandelen Developed Markets, Private Equity en Private Debt worden aandelen en leningen van tabaksproducenten en ondernemingen die 5% of meer van hun omzet halen uit de verkoop van tabak uitgesloten. De ambitie is om de portefeuille de komende jaren volledig in lijn te brengen met deze uitsluiting.

Binnen de private equity portefeuille wordt invulling gegeven aan het thema Gezonde samenleving door een drietal impact investeringen. Het gaat om drie fondsinvesteringen in Nederlandse venture en buyout fondsen die zich exclusief richten op het vinden van oplossingen voor bestaande ziekten. Dit zal ook in de toekomst een belangrijk thema blijven bij de private equity beleggingen.

Via de investeringen die worden gedaan als invulling van het klimaatbeleid, wordt indirect ook een bijdrage geleverd aan het thema ‘Gezonde samenleving’. Immers, een gezonde leefomgeving levert een positieve bijdrage aan de gezondheid van mensen.

De belangrijkste doelstellingen 2023-2025:

- Een verkenning (en indien positief een implementatie) in hoeverre invulling kan worden gegeven aan het thema ‘Gezonde samenleving’ bij de vastgoedbeleggingen. De vastgoedinvesteringen kunnen zowel bijdragen aan een gezonde leefomgeving via de bouw van duurzame steden, als ook aan gebouwen die de gezondheid van de samenleving ten goede komen (bijvoorbeeld zorgvastgoed).
- Onderzoeken of binnen de beleggingen in Aandelen Opkomende Markten ook tabaksproducenten en ondernemingen die 5% of meer van hun omzet halen uit de verkoop van tabak, kunnen worden uitgesloten.

5.2. Duurzame samenleving

Binnen het thema ‘Duurzame samenleving’ ligt het accent op het klimaatbeleid en de daarmee verbonden energietransitie.

Om bij te dragen aan de doelstelling om de opwarming van de aarde te beperken, heeft het fonds een vijftal klimaatovertuigingen opgesteld. Dit zijn principes die de komende jaren richting geven aan het klimaatbeleid van het pensioenfonds.

De klimaatovertuigingen luiden als volgt:

1. Het tegengaan van de ongewenste effecten van klimaatverandering is vanuit maatschappelijk oogpunt en toekomstbestendigheid van het ecosysteem de aarde urgent. Daarom integreert pensioenfonds TNO, mede vanuit ESG- en risicorendementsperspectief, de impact van zijn beleggingen op klimaatverandering in zijn beleggingsbeleid.
2. Pensioenfonds TNO onderschrijft de doelstellingen van het Akkoord van Parijs om de opwarming van de aarde tegen te gaan en vindt daarom CO₂-reductiedoelstellingen noodzakelijk en levert daaraan een bijdrage.
3. Pensioenfonds TNO onderkent dat voor de realisatie van een duurzaam lagere CO₂-uitstoot de transitie van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energiebronnen noodzakelijk is. Het

pensioenfonds wil, binnen de mogelijkheden die het heeft, binnen de bestaande of toekomstige beleggingscategorieën, een bijdrage leveren aan deze energietransitie.

4. Pensioenfonds TNO ziet het effect van stranded assets als een relevante risicofactor die de komende jaren steeds belangrijker wordt. Het pensioenfonds monitort de ontwikkelingen ten aanzien van stranded assets periodiek bij de vaststelling van het strategisch beleggingsbeleid en zal daar tijdig op anticiperen.
5. Pensioenfonds TNO ziet in de klimaatverandering ook beleggingskansen voor het fonds en ziet het als zijn taak om deze kansen, binnen de bestaande en toekomstige beleggingscategorieën, zo goed mogelijk in kaart te brengen en waar mogelijk en passend te benutten.

Vervolgens heeft het bestuur medio 2022 de volgende klimaatdoelstelling vastgesteld:

Pensioenfonds TNO streeft naar een net zero beleggingsportefeuille, te bereiken in 2050.

Om de klimaatdoelstelling voor 2050 te kunnen realiseren en goed te kunnen monitoren, is besloten om een transitiepad te definiëren welke beschrijft hoe pensioenfonds TNO het langetermijndoel wil bereiken. Vanwege gebrek aan deugdelijke data over CO₂-uitstoot voor alle beleggingen, is tevens besloten het transitiepad eerst concreet te maken voor de aandelenbeleggingen in de Developed Markets. Voor het grootste deel van deze beleggingen is informatie beschikbaar over de CO₂-uitstoot (of komt de komende paar jaar beschikbaar).

Eind 2022 is besloten dat voor de beleggingen bij Aandelen Developed Markets de Paris Aligned Benchmark (PAB) van de EU als referentie-benchmark voor de klimaatambitie van het fonds gebruikt zal worden. De PAB voorziet in een directie reductie van de CO₂-uitstoot van de portefeuille met 50%, alsmede een jaarlijkse reductie van 7% tot aan 2050. Met de overstap naar een Paris Aligned Benchmark wordt niet alleen een positieve bijdrage geleverd aan de oplossing van het klimaatprobleem, maar wordt tevens het risico gemitigeerd dat samenhangt met de energietransitie.

Op het gebied van impact investeringen zal ook worden gekeken wat de mogelijkheden zijn om een actieve bijdrage te leveren aan de energietransitie. Het gaat daarbij om investeringen in infrastructuur die nodig is om de energietransitie mogelijk te maken, alsmede technologie die kan helpen om de transitie te versnellen.

De belangrijkste doelstellingen 2023-2025:

- Implementatie Paris Aligned Benchmark voor aandelen Developed Markets.
- Verdere uitwerking transitiepad richting de net zero beleggingsportefeuille in 2050, te beginnen met de beleggingen bij EuroCredits en vervolgens zal worden onderzocht op welke wijze de illiquide beleggingen in lijn kunnen worden gebracht met de klimaatambities van het fonds.
- Onderzoek naar impact investeringen met betrekking tot het thema duurzame samenleving. Specifiek op het thema klimaat en energietransitie zijn er veel fondsen actief in de private markt. Voorbeelden zijn fondsen die zich richten op het verstrekken van leningen aan ondernemingen die zich bezighouden met de circulaire economie en fondsen die zich richten op investeringen in schone energie. Deze impactfondsen hebben in de regel een goede databeschikbaarheid die investeerders in staat stelt om de impact te kunnen meten.
- Onderzoek doen naar de categorie Infrastructuur. Deze beleggingscategorie biedt goede mogelijkheden voor impactinvesteringen op het gebied van de energietransitie. Op dit moment kan het fonds nog niet investeren in deze beleggingscategorie. In 2023 zal een investment case worden opgesteld voor Infrastructuur en ter goedkeuring worden voorgelegd aan het Bestuur.

5.3. Innovatieve samenleving

Om aan de eerder genoemde thema's Duurzame samenleving en Gezonde samenleving effectief invulling te kunnen geven op lange termijn, is investeren in innovatie een noodzakelijke voorwaarde. Innovaties in nieuwe technologieën, zoals kunstmatige intelligentie, kwantum computing, robotica, nanotechnologie en fotonica vormen een belangrijk ingrediënt om tot een duurzame en gezonde samenleving te komen. Daarnaast is innovatie een noodzakelijke voorwaarde voor economische ontwikkeling, en dat komt ook ten goede aan onze deelnemers. Daarnaast is innovatie iets wat direct aansluit bij de activiteiten die door de sponsor worden verricht. Veel van de innovaties zijn te vinden bij kleinere en middelgrote ondernemingen.

De belangrijkste doelstellingen 2023-2025:

- In de komende periode wil pensioenfondsen TNO zich inspannen om binnen de private equity portefeuille meer accent te leggen op fondsen die zich specifiek toeleggen op innovaties die een positieve bijdrage leveren aan de thema's 'Duurzame samenleving' en 'Gezonde samenleving', en die het concurrentievermogen van de Nederlandse economie versterken.
- In aanvulling hierop zal eveneens onderzoek worden gedaan naar de mogelijkheden om te investeren in innovatieve toepassingen binnen de vastgoedsector. Het gaat dan specifiek om innovaties die een positieve bijdrage leveren aan de leefomgeving en de duurzaamheid van steden.